

DOI: 10.47743/jss-2021-67-4-14

Perspective curente de semnare a contractelor online în dreptul comparat

Current Perspectives for Online Contracts Signing in the Comparative Law

Andreea-Luminița Buțureanu-Cărpuşor¹

Rezumat: Posibilitatea semnării contractelor în variantă electronică este o practică răspândită cu mult înainte de începutul pandemiei COVID-19 la nivel global și continuă să faciliteze relațiile dintre părți, prestarea de servicii și obținerea de profituri. În ciuda posibilității de semnare frauduloasă a contractelor, încheierea online aduce beneficii importante în reducerea birocrăției și pentru relațiile comerciale internaționale. Lucrarea de față își propune să delimiteze specificul semnării contractelor online în România și Marea Britanie. Scopul acestui demers comparativ este atât de a evidenția oportunitățile oferite de legislația actuală, cât și de a identifica potențiale îmbunătățiri legislative locale prin raportare la legislația britanică. În prima parte, discutăm despre legislația țării noastre și tipurile de contracte care se pretează semnării online. În partea a doua, problematizăm semnarea contractelor online în Marea Britanie.

Cuvinte-cheie: contractele online în România; contractele online în Marea Britanie; practica judiciară a contractelor online

Abstract: The possibility of signing contracts electronically is a widespread practice long before the onset of the global COVID-19 pandemic and continues to facilitate relations between the parties, the provision of services and the making of profits. Despite the possibility of fraudulent signing of contracts, online conclusion brings important benefits in reducing bureaucracy and for international trade relations. This paper aims to delimit the specifics of signing online contracts in Romania and the United Kingdom. The purpose of this comparative approach is both to highlight the opportunities offered by current legislation and to identify potential local legislative improvements in relation to British legislation. In the first part, we discuss the legislation of our country and the types of contracts that are suitable for signing online. In the second part, we question the signing of online contracts in the UK.

Keywords: online contracts in Romania; online contracts in the UK; judicial practice of online contracts

¹ Doctorand, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, e-mail: bnpcarpusor2021@gmail.com.

1. Contractele online în România

Contractul reprezintă înțelegerea formală și scrisă dintre două părți care are rolul de a consfinți între acestea realitatea instituirii unor drepturi și/sau obligații între acestea. Dintr-o perspectivă mai nuanțată, putem spune faptul că fiecare contract are rolul de a fi un reper în timp și o piedică împotriva uitării drepturilor și/sau responsabilităților care decurg din acesta - „*verba volant, scripta manent*”.

Utilizarea semnăturii electronice și a contractelor online este susținută de statul român prin următoarele reglementări: art. 1245 din Codul civil, art. 267 și 268, alineatul 2) din Codul de procedură civilă din România, Legea nr. 455/2001 privind semnătura electronică, normele tehnice și metodologice de aplicarea Legii nr. 455/2001 privind semnătura electronică, Legea nr. 451/2004 privind marca temporală, Ordinul MCSI nr. 492/2009 privind normele tehnice și metodologice pentru aplicarea Legii nr. 451/2004 privind marca temporală, Legea nr. 135/2007 privind arhivarea documentelor în formă electronică, Ordinul MCSI nr. 493/2009 privind normele tehnice și metodologice pentru aplicarea Legii nr. 135/2007 privind arhivarea documentelor în formă electronică, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 34/2014 privind drepturile consumatorilor în ceea ce privește contractele la distanță, Legea nr. 365/2002 privind contractele încheiate prin mijloace electronice și Ordonanța de Urgență nr. 36 din 5 mai 2021.

În prezent, următoarele tipuri de contracte deja fac obiectul semnării online, cu sau fără semnătură electronică calificată în practica românească: contractul de muncă (începând din anul 2018), de vânzare-cumpărare, contractul de credit, de antrepriză, de arendare, contractul de joc și pariu. Pe baza semnăturii electronice simple sau calificate (de tip *DocuSign* sau *certSIGN*), și contractele de locațiune, de comodat și de arendare pot fi semnate online, cu condiția depunerii unei copii a contractului la primăria din raza locuinței și a bunurilor arendate. În egală măsură, opinăm că, dacă vânzarea și prestarea de servicii pot face obiectul unor contracte semnate electronic, și contractele de întreținere, respectiv donație, se pot bucura de același regim.

În ciuda popularității sporite a semnăturii electronice calificate, Regulamentul UE *eIDAS* subliniază, printre altele, un aspect important, anume că un document electronic nu poate fi refuzat ca probă pe motiv că nu este semnat electronic calificat².

Fiind un regulament al UE, *eIDAS* este obligatoriu și se aplică direct în sistemul juridic național. *eIDAS* are prioritate față de Legea nr. 455/2001, și oferă posibilități mai extinse față de aceasta. În orice caz, *eIDAS* se bazează pe principiul conform căruia efectul juridic al semnăturilor electronice este definit de legislația națională, cu excepția cerinței conform căreia o semnătură electronică calificată ar trebui să aibă efectul juridic echivalent al unei semnături scrise de mână³.

² Paragraful 63 din Regulamentul (UE) nr. 910/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 iulie 2014 privind identificarea electronică și serviciile de încredere pentru tranzacțiile electronice pe piața internă și de abrogare a Directivei 1999/93/CE.

³ Paragraful 49 din preambulul *eIDAS*.

În mod fundamental, semnătura electronică este definită ca un cumul de date în formă electronică care sunt atașate sau asociate logic cu alte date în formă electronică și care sunt utilizate de semnatar pentru a semna⁴. Sunt reglementate trei tipuri de semnături electronice:

▪ Semnătura electronică simplă - constă în date în formă electronică care sunt atașate sau asociate logic cu alte date în formă electronică și care sunt utilizate de semnatar pentru a semna. De pildă, semnătura utilizată într-un e-mail sau semnătura dată pe anumite tampoane digitale pentru semnături⁵.

▪ Semnătura electronică extinsă, denumită semnătură electronică avansată („AES”) în eIDAS - este semnătura electronică care: este legată în mod unic de semnatar, permite identificarea semnatarului, este creată folosind date de creare a semnăturii electronice pe care semnatarul le poate utiliza, cu un nivel ridicat de încredere, sub controlul său exclusiv; și este legată de datele semnate cu acesta, astfel încât orice modificare ulterioară a datelor să fie detectabilă⁶.

Signătura electronică extinsă bazată pe un certificat calificat, denumită semnătură electronică calificată (QES), este o semnătură electronică avansată creată de un dispozitiv de creare a semnăturii electronice calificate și care se bazează pe un certificat calificat pentru semnături electronice.

Distincția semnificativă dintre AES și QES constă în faptul că aceasta din urmă este generată de un dispozitiv calificat de creare a semnăturilor electronice. Acest element suplimentar al QES are rolul de a întări identitatea semnatarului, motivul pentru care QES este considerat cel mai sigur tip de semnătură electronică, cu o valoare legală superioară. Totuși, așa cum am precizat, lipsa unei semnături electronice calificate nu atrage după sine nulitatea unui contract online⁷. Este important de precizat că în țara noastră contractele semnate online fac obiectul legislației doar din perspectiva formării lor.

În practică, însă, contractului încheiat la distanță nu îi sunt recunoscute pe deplin efectele. În ciuda faptului că un contract poate fi încheiat prin telefon sau pe internet, fără cerința unei semnături olografe sau electronice, în cazul unui litigiu, un contract astfel încheiat este privit ca unul deficitar. Recunoașterea deplină a efectelor și punerea în executare silită par uneori privilegii rezervate doar clasicele contracte redactate prin înscrisuri sub semnătura privată sau chiar autentice, singura concesie fiind cea în favoarea contractelor semnate prin semnătura electronică extinsă. Un exemplu elocvent în acest sens îl constituie practica neunitară a

⁴ C. Constantinescu, *Semnătura electronică – relații (comerciale) la distanță*, Juridice.ro, 2020, [Online] la <https://www.juridice.ro/680846/semnatura-electronica-relatii-comerciale-la-distanta.html>, accesat 02.11.2021.

⁵ Ș. Grigorescu, *The electronic signature: long-distance (commercial) relationships*, 2020, Bpv-grigorescu.com, [Online] la <https://www.bpv-grigorescu.com/news/the-electronic-signature-long-distance-commercial-relationships/>, accesat 04.11.2021.

⁶ *Ibidem*.

⁷ CertSIGN, *Semnătura electronică și contractul la distanță, în justiție. Valide sau nu?*, CertSIGN.ro, 2020, [Online] la <https://www.certsign.ro/ro/semnatura-electronica-si-contractul-la-distanta-in-justitie/>, accesat 05.11.2021.

instanțelor de judecată în ceea ce privește caracterul de titlu executoriu al contractelor de servicii financiare încheiate la distanță. Pe de o parte, au fost instanțe de judecată care au apreciat că un contract de credit încheiat cu respectarea prevederilor O.G. nr. 85/2004 privind protecția consumatorilor la încheierea și executarea contractelor la distanță privind serviciile financiare poate constitui titlu executoriu chiar dacă el nu cuprinde semnătura olografă sau, după caz, semnătura electronică extinsă a debitorului. Pe de altă, au existat instanțe care au considerat că acele contracte de furnizare de servicii de credit încheiate la distanță care nu conțin semnătura olografă sau, după caz, semnătura electronică extinsă a debitorului nu constituie titluri executorii⁸.

O recentă decizie a Înaltei Curți de Casație și Justiție pronunțată într-un recurs în interesul legii (Decizia nr. 23/2019) tranșează această problemă aducând o schimbare clară de optică. Astfel, instanța supremă a decis în favoarea recunoașterii caracterului de titlu executoriu cu privire la contractele de servicii financiare încheiate la distanță cu respectarea strictă a dispozițiilor legale speciale, chiar în lipsa semnăturii olografe sau a semnăturii electronice extinse, cu excepția situației în care părțile impun semnătura drept condiție de validitate a contractului⁹.

În susținerea deciziei sale, Î.C.C.J. subliniază că, de vreme ce norma specială care reglementează încheierea contractelor la distanță, respectiv O.G. nr. 85/2004, nu prevede nicio obligație în sarcina părților contractante de a semna convenția încheiată, această condiționare nu poate fi impusă suplimentar pentru a recunoaște acestor contracte caracterul de titlu executoriu consacrat pentru contractele de credit prin art. 52 alin. (1) din Legea nr. 93/2009 și art. 120 din O.U.G. nr. 99/2006¹⁰.

Mai mult, Î.C.C.J. atrage atenția că o astfel de condiționare „ar fi chiar în contradicție cu mecanismul încheierii contractelor la distanță, *inter absentes*, precum și cu specificul contractelor referitoare la servicii financiare, la comerțul electronic, bazat pe celeritate și pe lipsa formalismului, contractele de acest gen ținând de activitatea comercială și fiind funciarmente contracte care se încheie *solo consensu*”¹¹.

Prin aceeași decizie, instanța supremă a statuat și că un contract încheiat la distanță, cu respectarea regulilor incidente, reprezintă un înscris pe suport informatic, mijloc de probă distinct și se bucură de prezumția de validitate a înscrierii și de putere doveditoare în condițiile Codului de procedură civilă¹².

⁸ A. Jivan, *Contractul la un click distanță*, Economica.net, 2013, [Online] la https://www.economica.net/contractul-la-un-click-distan-a-avoca-ii-explica-ce-riscuri-aduc-contractele-electronice-foarte-utilizate-in-contextul-pandemiei-de-coronavirus_183864.html, accesat 07.11.2021.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Înalta Curte de Casație și Justiție, Decizia nr. 23 din 14 octombrie 2019, publicată în Monitorul Oficial nr. 142 din 21 februarie 2020.

¹² *Ibidem*.

Putem concluzia că, deși Decizia nr. 23/2019 reprezintă fără îndoială un pas înainte în sprijinul consolidării eficacității contractelor încheiate la distanță, rămân, în continuare, de actualitate problemele legate de proba contractului încheiat la distanță. Astfel, conform art. 282-283 din Codul de procedură civilă, un act juridic ale cărui date există inițial doar pe suport informatic poate fi probat printr-un document care reproduce respectivele date doar dacă acel document este inteligibil și prezintă garanții suficient de serioase pentru a face deplină credință în privința conținutului acestuia și a identității persoanei de la care acesta emană. În ce constau acele garanții, dacă sunt ele suficient de serioase – sunt aspecte ce rămân la aprecierea instanței de judecată care va decide de la caz la caz, ținând cont de circumstanțele în care datele au fost înscrise și de documentul care le-a reprodus.

De asemenea, prezumția de valabilitate a înscrierii menționată în Decizia nr. 23/2019 este și ea condiționată de cerința ca înscrierea să fie făcută în mod sistematic și fără lacune, iar datele înscrise să fie protejate contra alterărilor și contrafacerilor astfel încât integritatea documentului să fie deplin asigurată¹³.

Prin urmare, în cadrul legal actual, jurisprudența are un rol esențial în asigurarea eficacității contractelor încheiate la distanță, instanțele fiind chemate să asigure un just echilibru între protecția reală a intereselor părților, a consumatorilor în primul rând și nevoia acceptării și utilizării pe scară largă a contractelor încheiate în mediul virtual.

Până la consolidarea unei jurisprudențe unitare care să ofere criterii clare, însă, în ciuda atitudinii încurajatoare a instanței supreme, participanții la comerțul online, și în special profesioniștii, trebuie să fie conștienți de riscurile pe care le implică încheierea contractelor la distanță și să ia măsurile necesare pentru diminuarea acestora. Astfel, este de dorit ca profesioniștii să structureze cu atenție procedurile de vânzare on-line, să aleagă cu grijă sistemele informatice pe care le folosesc și să respecte întocmai normele legale speciale aplicabile în funcție de tipul de produse sau servicii pe care le oferă¹⁴.

2. Contractele online în Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord

În spațiul britanic, cu excepția contractelor care oferă posibilitatea transferului de drepturi privind proprietățile imobiliare, toate categoriile de contracte pot face obiectul semnării online¹⁵, iar următoarele prevederi reglementează acest aspect:

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ A. Ruwanthika, *Protecting consumer rights in electronic contracts: a lesson from the European Union and the United Kingdom*, 11th International Research Conference, General Sir John Kothalawala Defence University, September 13th -14th 2018, Conference Proceedings, 2018. [Online] la https://www.researchgate.net/publication/349552079_PROTECTING_CONSUMER_RIGHTS_IN_ELECTRONIC_CONTRACTS_A_LESSONS_FROM_EUROPEAN_UNION_AND_UNITED_KINGDOM, accesat 02.11.2021.

▪Regulamentul privind comerțul electronic din 2002 (Regulamentul privind comerțul electronic) impune operatorilor de site-uri comerciale o serie de obligații, în special obligații de a furniza utilizatorilor anumite informații despre operator și serviciile acestuia.

▪Consumer Rights Act 2015 (CRA) a consolidat o serie de legislații anterioare din Marea Britanie privind drepturile consumatorilor și a actualizat anumite domenii, inclusiv condițiile legale implicite din contractele consumatorilor și remediile pentru încălcări disponibile consumatorului.

▪Regulamentul privind contractele de consum (informații, anulare și taxe suplimentare) din 2013 (Regulamentul privind contractele de consum) impune obligații suplimentare operatorilor de site-uri web care se ocupă de consumatori, precum și introducerea drepturilor de anulare pentru consumatori.

▪Reglementările din 2008 privind protecția consumatorilor împotriva tranzacțiilor neloiiale (CPR) interzic diverse practici neloiiale ale comercianților, precum acțiuni sau omisiuni înșelătoare și includ o „listă neagră” de practici comerciale interzise.

▪Regulamentul privind furnizarea de servicii din 2009 (regulamentele POS) prevede că, în furnizarea de servicii, comercianții nu trebuie să facă discriminări între rezidenții SEE pe motive de naționalitate sau locul de reședință, cu excepția cazului în care este justificat de criterii obiective (de exemplu, furnizarea de servicii transfrontaliere implică anumite costuri adiționale).

▪GDPR și Legea privind protecția datelor 2018 (DPA) conțin prevederi referitoare la utilizarea datelor cu caracter personal, inclusiv cu privire la utilizatorii site-ului web.

▪Regulamentele din 2003 privind confidențialitatea și comunicațiile electronice (Directiva CE) din 2003 (Regulamentele PEC) reglementează marketingul direct (atât solicitat, cât și nesolicitat) prin intermediul comunicării electronice.

Se poate observa faptul că, dincolo de formarea contractului, legislația britanică are în vedere mai multe aspecte privind contractele online, precum informarea și protecția consumatorilor, împreună cu practicile neloiiale care pot apărea și sunt desemnate o serie de instituții pentru protecția părților în cazul încălcării prevederilor care țin de buna executare a contractelor.

Totodată, în spațiul anglo-saxon, contractul de arendare face obiectul semnării online în mod explicit și se specifică faptul că dacă arendatorul semnează contractul de arendare și îl expediază arendașului spre a fi semnat, se poate presupune că arendașul are la dispoziție mai mult timp pentru a studia condițiile contractuale, însă, în același timp, în această perioadă arendașul poate abandona semnarea contractului. Această situație ar prejudicia interesul arendatorului deoarece perioada de timp în care terenul său nu este fructificat se reflectă în

pierderi de ordin financiar. Se impune, astfel, ca primul semnatar al contractului de arendare să fie arendașul¹⁶.

Pentru ca un contract online să aibă efecte, trebuie să existe o ofertă, acceptare, intenția de a crea relații juridice și certitudinea termenilor. Oferta, acceptarea și încorporarea termenilor sunt de o importanță deosebită atunci când se realizează contracte online.

Pentru a oferi comerciantului control asupra termenilor contractului, termenii și condițiile unui site web adesea afirmă că, prin trimiterea unei comenzi, clientul face o ofertă, și descrie termenii în care se consideră că comerciantul a acceptat oferta respectivă, de exemplu, numai după ce a trimis clientului un e-mail de confirmare a comenzii.

Termenii contractului trebuie aduși suficient la cunoștința clientului înainte de finalizarea contractului. Instanțele engleze nu au oferit îndrumări definitive cu privire la modul în care trebuie încorporați termenii și condițiile online, dar au evidențiat faptul că cel mai eficient mod de a proiecta site-ul web este astfel încât clientul să nu poată finaliza comanda până când nu a derulat termenii și condițiile complete de pe ecran și a făcut click pe un buton de „Accept” (sau similar). Acest lucru este cunoscut sub numele de contract *click-wrap*. În contextul acordurilor de licență software (cunoscute sub numele de acorduri de licență pentru utilizatorul final) există alte două forme comune de contract:

- Contracte *browse-wrap*, în care un utilizator este pur și simplu notificat că, continuând să utilizeze software-ul, acesta va fi obligat de anumiți termeni și condiții, dar fără ca acesta să fie nevoit să ia o acțiune pozitivă pentru a-i accepta.

- Contracte de reducere, în cazul în care un utilizator achiziționează un produs software fizic și termenii sunt fie incluși în ambalaj, fie într-un fișier care trebuie să fie deschis în timpul instalării¹⁷.

Concluzii

Posibilitățile de semnare online a contractelor din România sunt, în prezent, mult mai variate decât se cunoaște și se anunță a fi o practică mult mai răspândită în lumina regulamentului eIDAS. Reținem faptul că, în ciuda popularității sporite a semnăturii electronice calificate, un aspect important este că un document electronic nu poate fi refuzat ca probă pe motiv că nu este semnat electronic calificat. Totodată, dacă legislația românească tinde să accentueze aspectele legate de formarea contractului în formă electronică, cea britanică detaliază atât tipurile de contracte online posibile, cât și informarea și protecția consumatorilor, împreună cu practicile nelociale care pot apărea și sunt desemnate o serie de instituții pentru protecția părților în cazul încălcării prevederilor care țin de buna

¹⁶ A.H. Adenuga, C. Jack, R. McCarry, *The Case for Long-Term Land Leasing: A Review of the Empirical Literature*, Land, Nr.10/ 2021, 238, [Online] la <https://doi.org/10.3390/land10030238>, accesat 29.10.2021.

¹⁷ E. McKendrick, L. Qiao, *Contract Law*, Ediția a 13-a, MacMillan Law, 2019, p. 82, Kindle edition.

executare a contractelor. În viitorul apropiat, ar fi importantă reglementarea tuturor aspectelor legate de contractele online și în legislația românească, în virtutea realităților pandemice.

Referințe

Adenuga A.H., Jack C., McCarry R., *The Case for Long-Term Land Leasing: A Review of the Empirical Literature*, Land, Nr.10/ 2021, 238, <https://doi.org/10.3390/land10030238>

Constantinescu C., *Semnătura electronică – relații (comerciale) la distanță*, Juridice.ro, 2020, [Online]

CertSIGN, *Semnătura electronică și contractul la distanță, în justiție. Valide sau nu?*, CertSIGN.ro, 2020, [Online]

Grigorescu Ș., *The electronic signature: long-distance (commercial) relationships*, 2020, Bpv-grigorescu.com, [Online]

Înalta Curte de Casație și Justiție, Decizia nr. 23 din 14 octombrie 2019, publicată în Monitorul Oficial nr. 142 din 21 februarie 2020

Jivan A., *Contractul la un click distanță*, Economica.net, 2013, [Online]

McKendrick E., Qiao L., *Contract Law*, Ediția a 13-a, MacMillan Law, 2019, Kindle edition

Puie O., *Tratat de contracte civile potrivit Codului civil, Codului de procedură civilă, Codului fiscal, Codului de procedură fiscală, Codului penal și Codului de procedură penală*, Volumul I, Editura Universul Juridic, București, 2018

Romoșan I.D., *Obligații*, Editura Universul Juridic, București, 2018

Ruwanthika A., *Protecting consumer rights in electronic contracts: a lesson from the European Union and the United Kingdom*, 11th International Research Conference Proceedings, General Sir John Kothalawala Defence University, September 13th -14th 2018